RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARNING KOGNITIV RIVOJLANISHINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Buranova Dilnura
JDPU Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22090288

Annotatsiya.
Mazkur maqolada raqamli texnologiyalardan maqsadli va pedagogik jihatdan asoslangan holda foydalanish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Interaktiv topshiriqlar, audio-vizual materiallar, raqamli hikoyalar va multimedia vositalarining diqqat, xotira, tafakkur, nutq hamda muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalariga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, raqamli vositalardan foydalanishda tarbiyachining pedagogik nazorati va muvozanat tamoyiliga rioya qilish zarurligi asoslangan.
Kalit so'zlar:
raqamli texnologiyalar, maktabgacha ta'lim, kognitiv rivojlanish, multimedia, interaktiv ta'lim, diqqat, tafakkur, raqamli ta'lim muhiti.

Kirish

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ta'lim mazmuni va uni tashkil etish shakllariga yangi imkoniyatlar olib kirmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimida ham raqamli vositalardan foydalanish bolalarning bilishga qiziqishini oshirish, murakkab jarayonlarni ko'rgazmali tushuntirish va individual xususiyatlarni hisobga olish imkonini beradi.

Kognitiv rivojlanish bolaning atrof-muhitni anglash, diqqatini jamlash, eslab qolish, taqqoslash, umumlashtirish, sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash va muammoli vaziyatlarda fikrlash qobiliyatlari bilan bog'liqdir. Ushbu jarayonlarni rivojlantirishda raqamli vositalar an'anaviy metodlarni to'ldiruvchi vosita sifatida qo'llanishi mumkin.

Biroq texnologiyaning o'zi ta'lim sifatini avtomatik ravishda oshirmaydi. Natija mazmunning to'g'ri tanlanishi, bolalarning yosh xususiyatlari va tarbiyachining pedagogik boshqaruviga bog'liq. Shuning uchun raqamli texnologiyadan foydalanishda maqsadlilik va muvozanat asosiy tamoyil bo'lishi kerak.

Asosiy qism

Raqamli vositalarning kognitiv rivojlanishga ta'siri

Interaktiv topshiriqlar bolalarni faol fikrlashga jalb etishi bilan ahamiyatlidir. Masalan, predmetlarni guruhlash, ketma-ketlikni aniqlash, shakllarni taqqoslash yoki muammoning yechimini tanlashga qaratilgan raqamli mashqlar tafakkur jarayonlarini faollashtiradi.

Audio-vizual materiallar ko'rgazmalilikni kuchaytiradi. Hayvonlarning yashash muhiti, tabiatdagi mavsumiy o'zgarishlar yoki transport vositalarining ishlash jarayoni video va animatsiyalar yordamida tushuntirilganda bola kuzatish va tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Raqamli hikoyalar nutq va tasavvurni rivojlantirishda foydalidir. Hikoyaning ma'lum joyida voqeani davom ettirish, qahramonning keyingi harakatini taxmin qilish yoki bir

nechta yakun variantidan birini tanlash bolalarning mantiqiy va ijodiy fikrlashini rag‘batlantiradi.

Raqamli ta’limni an’anaviy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish

Maktabgacha ta’limda raqamli vositalar real faoliyatning o‘rnini to‘liq egallamasligi kerak. Ekrandagi kuzatuvdan keyin amaliy tajriba, suhbat, rasm chizish, konstruksiyalash yoki harakatli o‘yin tashkil etilishi ta’limning yaxlitligini ta’minlaydi.

Masalan, bolalar multimedia orqali urug‘ning o‘sish bosqichlarini kuzatgach, haqiqiy urug‘ ekib, uning rivojlanishini kundalik kuzatishi mumkin. Bu holatda raqamli vosita dastlabki tasavvurni shakllantiradi, amaliy faoliyat esa olingan bilimni mustahkamlaydi.

Tarbiyachi raqamli materialni passiv tomosha vositasiga aylantirmasligi lozim. Video yoki interaktiv topshiriqdan oldin savol qo‘yish, jarayon davomida taxmin qilish va yakunda xulosaga kelish bolalarning faol bilish jarayonini kuchaytiradi.

Pedagogik va xavfsiz foydalanish tamoyillari

Raqamli texnologiyalardan foydalanishda kontentning yoshga mosligi birinchi o‘rinda turadi. Material qisqa, tushunarli, bolaga qiziqarli va pedagogik maqsadga xizmat qilishi kerak. Ortiqcha vizual effektlar va tez almashuvchi tasvirlar bolaning diqqatini asosiy mazmundan chalg‘itishi mumkin.

Raqamli mashg‘ulotlar davomiyligi va chastotasi ham pedagog tomonidan oqilona rejalashtirilishi zarur. Ular jismoniy harakat, jonli muloqot, o‘yin va ijodiy faoliyat bilan muvozanatli tashkil etilganda samaraliroq bo‘ladi.

Ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Tarbiyachi oilaga bolalarning uy sharoitida raqamli vositalardan foydalanishini mazmunli faoliyatlar bilan boyitish, birgalikda suhbatlashish va ko‘rilgan material yuzasidan savol-javob qilish bo‘yicha tavsiyalar berishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar maktabgacha ta’limda bolalarning kognitiv rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun muhim qo‘shimcha pedagogik imkoniyat yaratadi. Interaktiv topshiriqlar, multimedia va raqamli hikoyalar diqqat, xotira, tafakkur, nutq va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Biroq samaradorlik texnologiyaning mavjudligi bilan emas, balki undan pedagogik maqsad asosida foydalanish bilan belgilanadi. Raqamli faoliyat an’anaviy o‘yin, amaliy tajriba va jonli muloqot bilan uyg‘unlashtirilishi lozim.

Demak, raqamli ta’lim muhitini oqilona tashkil etish maktabgacha yoshdagi bolalarning bilishga qiziqishi va kognitiv faolligini oshirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi.
3. Maktabgacha pedagogika bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.
4. Ta’limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga oid metodik tavsiyalar.
5. Bolalar psixologiyasi va kognitiv rivojlanish bo‘yicha ilmiy-uslubiy manbalar.